

SZAKDOLGOZAT

SIPICZKI RÓBERT
2011.

Az Oroszországhoz tartozó kaukázusi népek etnikai és nyelvi eloszlása és jellemzői

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR
FÖLDRAJZ- ÉS FÖLDTUDOMÁNYI INTÉZET

BSC SZAKDOLGOZAT

Készítette:

Sipiczki Róbert

Földtudomány Bsc, Térképész-Geoinformatikus szakirány

Témavezető:

Dr. Draskovits Zsuzsanna

Egyetemi adjunktus

ELTE IK Térképtudományi és Geoinformatikai tanszék

Budapest, 2011

Tartalomjegyzék

<i>Bevezetés.....</i>	<i>4. oldal</i>
<i>I. A térség elhelyezkedése, földrajzi jellemzői.....</i>	<i>5. oldal</i>
<i>II. Az etnikumok általános jellemzői a térségben.....</i>	<i>6-8. oldal</i>
<i>III. Karacsáj-és Cserkeszföld.....</i>	<i>9-12. oldal</i>
<i>IV. Kabard-és Balkárföld.....</i>	<i>13-15. oldal</i>
<i>V. Észak-Oszétia.....</i>	<i>15-19. oldal</i>
<i>VI. Ingusföld.....</i>	<i>18-21. oldal</i>
<i>VII. Csecsenföld.....</i>	<i>22-24. oldal</i>
<i>VIII. Dagesztán.....</i>	<i>25-30. oldal</i>
<i>IX. Az oszét-jász kapcsolat.....</i>	<i>30-31. oldal</i>
<i>Irodalomjegyzék és forrásjegyzék.....</i>	<i>32. oldal</i>
<i>Köszönetnyilvánítás.....</i>	<i>33. oldal</i>

Bevezetés

A szakdolgozat a Nagy-Kaukázus hegységében, és annak környékén élő közigazgatásilag Oroszországhoz tartozó népek etnikai, nyelvi, kulturális, vallási és történelmi hátterük bemutatását célozza meg. Ehhez különböző forrásokat (internetes és irodalmi) használ fel igazodva a legújabb geopolitikai állapotokhoz. Az érintett területek (összesen hat köztársaság) bemutatása történelmi áttekintéssel kezdődik, majd az adott köztársaságban élő etnikumok származását, kultúráját és eloszlását mutatja be különböző ábrák, diagramok és tematikus térképvázlatok segítségével. A dolgozatban felhasznált alaptérképeket a könnyebb áttekinthetőség miatt a Corel Draw program 12-es verziójának segítségével átszerkesztettem. A térképvázlatok tematikus tartalommal bírnak, és csak a célnak megfelelő háttértartalmat tüntetik fel, így a jelentősebb városokat, a városokat érintő fontosabb folyókat, az adott köztársaság határát, és végül az etnikumok területi eloszlását. A dolgozat nem terjed ki azokra az etnikumokra, amelyek csak szórványosan vannak jelen a térségben, valamint az oroszokra sem, akik az összes köztársaságban jelentős létszámot tesznek ki. A források megjelenítése a dolgozat végén található irodalomjegyzékben találhatóak, míg a különböző képek, térképek, táblázatok, diagramok forrásai az adott kép alatt vannak feltüntetve. A dolgozat a hat köztársaság bemutatása mellett kitér a térség földrajzi helyzetére, a különböző nyelvek és népek csoportba sorolására valamint olyan érdekességekre, amelyek kapcsolatot mutatnak be magyarországi népek (jászok és kunok) valamint a Kaukázusban élő népek között származásukat tekintve. Illusztrálásként olyan képek is a dolgozatba kerültek, amelyek egy adott népre leginkább jellemzőek néprajzi vagy kulturális szempontokból, vagy egyszerűen csak egy jelentősebb város arculatát mutatják meg. A szakdolgozat témájának megválasztása egyéni ötletből alakult ki, és javarészt angol nyelvű forrásokból merít, amelyek magyarra történő fordítás után kerültek megfogalmazásra, majd kerültek bele a dokumentumba, részben pedig egy orosz nyelvű könyv, amely Arthur Cucijev A Kaukázus történelme 1774-2004 című mű egy részének lefordítását jelentette. Ezeknek a forrásoknak a segítségével készült el jelenlegi dokumentum 2011 májusában.

I. A térség elhelyezkedése, földrajzi jellemzői

A Kaukázus hegylánc két nagy vízgyűjtő terület a Fekete-tenger valamint a Kaszpi-tenger között húzódik, és természetes határt képez Európa és Ázsia között. A hegységet két nagy különálló hegylánc alkotja, a Nagy-Kaukázus illetve a Kis-Kaukázus, amely délebbre helyezkedik el. Természetföldrajzi szempontból fontos megemlíteni, az úgynevezett Elő-Kaukázus térségének fogalmát is, amelynek határai nyugatról kelet felé haladva a Kubán-síkság, Sztravlopoli-hátság, és a szárazabb, szikesebb Kuma-Terek folyók síksága. A dolgozatban bemutatott közigazgatási egységek úgy mint, Karacsáj-és Cserkeszföld, Kabard-és Balkárföld, Észak-Oszétia, Ingusföld, Csecsenföld valamint Dagesztán részben ennek a természetföldrajzi tájnak, részben pedig a Nagy-Kaukázus hegyvonulatának területeire esnek. Jól bizonyítja ezt, hogy az 5642 méteres Elbrusz csúcs, amely a hegylánc legmagasabb pontja a Kabard-Balkár Köztársaság déli részén húzódik, ahol az orosz-grúz nemzetközi határ is. A magashegységeken kívül a térségben több jelentősebb folyó is található, amelyek a Kaukázusból erednek és a Kaszpi-tenger felé folynak. Ezen folyók közül a legjelentősebb a Terek, amely Észak-Grúziában a Kazbek hegységben ered és 623 kilométeren keresztül folyik érintve Észak-Oszétiát a fővárosával Vladikavkaz-zal együtt, Kabard-és Balkárföldet, Csecsenföldet, valamint a Dagesztáni Köztársaságot, ahol deltatorkolattal hagyja el a szárazföldet és folyik bele a Kaszpi-tengerbe. Érdekeség, hogy a folyóról kapta a nevét Tyerek városa is, ahol a kabardok élnek többségben. A folyón végighaladva hamar megtudhatjuk, hogy a térség mennyire színes etnikumú és, hogy mennyi nyelv keveredik. Magát a folyót ugyanis többféleképpen hívják attól függően, hogy éppen melyik szakaszán járunk. Oszétül például Terknek, avarul Tereknek, csecsenül pedig Terkának nevezik. Ez persze csak egy földrajzi név a sok közül, amely a térség változatosságát mutatja a nyelveket és a népeket tekintve. Összefoglalva tehát elmondhatjuk, hogy természetföldrajzi szempontból is legalább olyan változatos a térség, mint etnikai szempontból, mi azonban ebben a dolgozatban nem tárgyaljuk részletesen ezeket a természetföldrajzi tájakat, sokkal inkább a nyelvi és

etnikai részletekkel ismerkedhetünk meg. A következőkben tehát felvázoljuk, hogy milyen paraméterek jellemzik általánosságban a térséget etnikai és nyelvi szempontokból, majd a különböző területeket (köztársaságokat) részletesen is megvizsgáljuk, néptörténelmi, etnikumtörténelmi, vallási illetve földrajzi elhelyezkedés szempontjából.

1.ábra A természetföldrajzi jellemzők, és az érintett területek határvonalai
(forrás: <http://faculty.unlv.edu/pwerth/447.html>)

II. Az etnikumok általános jellemzői a térségben

A Magyarországnál valamivel nagyobb területű térségben szinte annyi népcsoport található, amennyi egész Európában. Találunk itt olyan népet, akik alig pár ezren vannak, de olyat is akik milliós lélekszámmal töltik ki a területet. Természetesnek vehetjük, hogy ahogyan a hegységek felől a síkvidékekhez közeledünk, egyre nagyobb népsűrűséggel találkozunk, hiszen a hegyekben élő elzárt hegyi népek a Föld bármely más hegyvidéki területeihez hasonlóan jóval kevesebben vannak, mint a termékeny síkterületeken, ami a termékenységet és a klímát figyelembe véve nem is meglepő. Itt a Kaukázusban a különböző népeket csoportosíthatjuk a beszélt nyelvük szerint.

Eszerint, a csoportosítás szerint megkülönböztetünk úgynevezett *kaukázusi nyelvű népeket*, mint például az avarokat, akik a térség legjelentősebb kaukázusi nyelvű népe, és főként a Dagesztáni Köztársaságban élnek, közel 1 millióan. Mivel

Dagesztánban több ilyen nyelvű nép is él, így ezt az ágat egyszerűen csak dagesztáni ágának nevezik, amikor a kaukázusi nyelvet beszélő népeket további ágakra bontjuk. Rajtuk kívül rengeteg kaukázusi nyelvű nép található szétszórva a hegységben. Ilyenek a kabardok és a cserkeszek is, akik azonban a kaukázusi nyelvet beszélők közül az abház-adige ághoz tartoznak, és ők a térség legnyugatibb területein élnek. A kaukázusi nyelvet beszélők közül a harmadik ágat a csecsen illetve ingus nép zárja le, akik pedig az úgynevezett nah-dagesztáni ághoz tartoznak. Kölcsönösen megértik egymást, tehát igen közel áll a két nyelv egymáshoz, ami nem is csoda, hiszen ez a két nyelv képezi az úgynevezett vejnahi nyelvcsoportot. Bár a tárgyalt területeket nem érinti, mégis érdemes megemlíteni a grúzokat is, akik pedig a negyedik és egyben utolsó kartvéli ághoz tartoznak. Ez a négy fő ág alkotja tehát a kaukázusi nyelvű népeket.

A másik fő csoport a kaukázusi nyelveket beszélő etnikumok után, az *altaji nyelvű* népek. Ezek közül a legjelentősebbek a karacsajok, a balkárok, kumükök, és nogájok. Ezek a népek szintén nagyon közel állnak egymáshoz, és valamennyien török eredetű nyelvet beszélnek. Érdekesség, hogy amíg a karacsajok és a balkárok a terület nyugati részén élő török eredetű népek, addig a kumikok és nogájok a Dagesztáni Köztársaság tengerparti vidékén a fővárosban Mahacskalában és környékén élnek. A török eredetű népek a kaukázusi népekkel ellentétben, csak jóval később érkeztek meg a Kaukázus vidékére, és közülük sokan élnek a tárgyalt térségen kívüli országokban is, mint amilyen Törökország vagy Szíria.

A harmadik csoportot az *indoeurópai nyelvű* népek teszik ki. Ezek közül a térségben csak a szláv eredetű oroszok, illetve a különlegesebb iráni eredetű oszétek élnek. A többi indoeurópai nép, mint amilyen az örmény vagy a kurd ezeken a területeken nem találhatók meg, hanem ettől délebbre az államhatárokon túl, elsősorban Örményországban, Törökországban valamint Iránban. Természetesen a különböző nyelvek és eredetek rendkívül változatossá teszik a térség kulturális arculatát. Ezek közül az eltérések közül is talán a vallás az, amely a leghamarabb szembetűnhet annak, aki körbe akarja utazni a térséget. A hozzánk jóval közelebbi Balkáni-félszigethez hasonlóan, ahol a görög ortodox, a mohamedán és elsősorban a római katolikus vallás oszlik meg viszonylag kis területen, itt is nagyjából ez mondható el, azzal a különbséggel, hogy itt még kisebb területről van szó. Mivel a legtöbb nép, például a csecsenek vagy a legtöbb dagesztáni nép szunnita mohamedán vallású, ezért

értelemszerűen a legtöbb ember ezt a vallást gyakorolja a térségben. Minthogy azonban jelentős orosz kisebbség él a hat köztársaságban, ezért az orosz ortodox vallás is nagy jelentőséggel bír. Részben az elszakadás, részben pedig a vallási sokszínűségnek tulajdoníthatók azok a merényletek illetve háborús konfliktusok, amelyekről gyakran hallhatunk a hírekben.

Az érintett területek és környékük etnikai térképvázlata (2002)

(forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/Caucasian_peoples)

Név	Terület	Népesség	Jelentős népcsoportok
Karacsáj-és Cserkeszföld	14 100 km ²	478 500 fő (2010)	karacsáj, cserkeszk, orosz
Kabard-és Balkárföld	12 500 km ²	859 800 fő (2010)	kabard, balkár, orosz, oszét
Észak-Oszétia	8 000 km ²	712 900 fő (2010)	oszét, orosz, ingus
Ingusföld	3 500 km ²	517 000 fő (2010)	ingus, csecsen
Csecsenföld	17 300 km ²	1 269 100 fő (2010)	csecsen, orosz, ingus, kumik
Dagesztán	50 300 km ²	2 977 400 fő (2010)	avar, lezgj, lak, darg, agul, rutul, kumik, nogaj, orosz
Összesen	105 700 km²	6 814 700 fő	kb.20 népcsoport

*Az érintett területek népességi, területi és etnikai eloszlása (2010)
(forrás:Wikipédia)*

III. Karacsáj-és Cserkeszföld

A térség legnyugatibb köztársasága, amelynek a területén három fő népcsoport, az oroszok, a karacsájok valamint a cserkeszek élnek, illetve kisebb létszámú népek is megtalálhatók, mint az abház vagy a nogáj. A terület földrajzilag rendkívül változatos, mert amíg a délkeleti része a Nagy-Kaukázushoz tartozik, ahol több 5000 métert meghaladó csúcs is emelkedik, és ahol főként karacsájok élnek, addig az északnyugati része síkvidéki jellegű, igen jó termőfölddel ahol pedig a cserkeszek és az oroszok többsége él. Bár az Orosz Birodalom terjeszkedése óta az orosz eredetűek száma folyamatosan növekedett a Kaukázusban is, Karacsáj-és Cserkeszföld kivételével sehol sincsenek többségben a tárgyalt területen. Itt azonban valamivel több, mint 40 százalékot tesznek ki, akik száma a XX. században folyamatosan nőtt. A köztársaságot két népcsoportról a karacsájokról, és a cserkeszekről nevezték el, akik azonban mind kulturális, mind nyelvi, mind pedig eredetüket tekintve különböznek egymástól. A főként a hegyekben élő, vidéki életmódot folytató, és állattartással foglalkozó karacsáj nép a XIV. században érkezett meg a Kaukázus vidékére. A XVI. században a Kabard

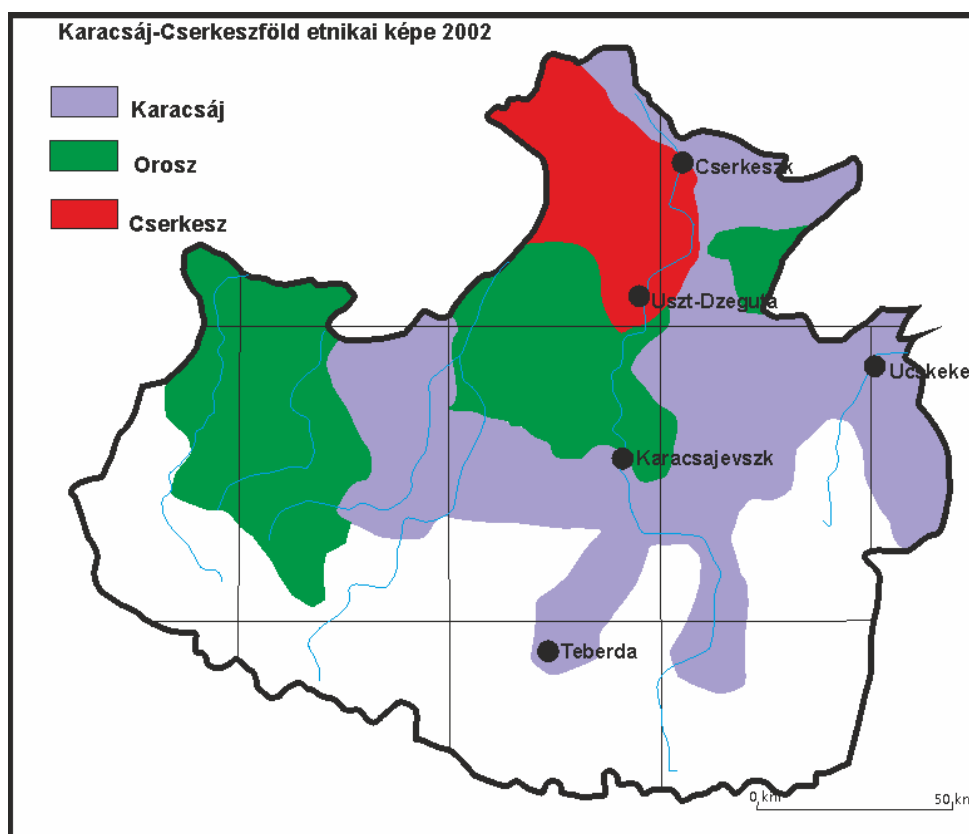
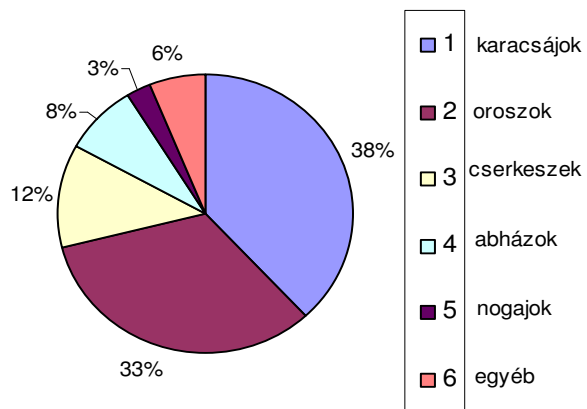
Hercegség hűbéreseivé váltak, majd 1733-ban török fennhatóság alá kerültek. 1828-ban hódították meg először a térséget az oroszok, és a XIX. század közepén, és végén sok karacsáj embernek kellett emigrálnia az Oszmán Birodalomba az orosz üldöztetések miatt. 1922-ben vált a terület hivatalosan is Karacsáj-Cserkesz Autonóm Régióvá, azonban már 1924-ben kettévált a két nemzet létrehozva ezzel a Karacsáj Autonóm Régiót illetve a Cserkesz Nemzet Területét. A II. Világháború alatt Sztálin az állítólagos nációkkal történő együttműködésre hivatkozva a karacsáj népesség 80 százalékát a kietlen északi szibériai régiókba és Közép-Ázsiába (elsősorban Üzbegisztánba és Kazahsztánba) deportálta, ennek ellenére 1957-ben a térség ismét újjá tudott alakulni Karacsáj-Cserkesz Autonóm Régióvá. Amikor 1992-ben megszűnt a Szovjetunió, a térség hivatalos neve a Karacsáj-Cserkesz Köztársaság lett. A 2000-es évek elején azonban a cserkeszek saját régiót szerettek volna létrehozni, amire azonban azóta sem került sor.

A két nép eredetét tekintve elmondható, hogy a karacsáj nép török eredetű, akik a térségtől eltérő nyelvet beszélnek és beszélnek a mai napig is. Eredetük kissé vitatott, de abban egyetértés mutatkozott, hogy a kipcsakoktól, és feltehetően a kunoktól származnak, akik többsége Magyarországra vándorolt. Feltehetően alánokkal, és későbbi kaukázusi népekkel (mint például az oszétek) keveredtek kialakítva ezzel a jelenlegi karacsáj népet. Bár közös múltjuk a kaukázusi népekkel közel azonos, a legnagyobb rokonságban azonban a szomszédos köztársaságban élő, szintén török eredetű nyelvet beszélő balkárokkal vannak. Mindkét nép, bár beleolvadt a kaukázusi népek közé, barátságot kötöttek, és nagyon sok dolgot vettek át egymástól, azonban a saját török nyelvüket megtartották. Maga a nyelv egyébként az úgynevezett karacsáj-balkár nyelv, amely a török nyelvek északnyugati ágához tartozó dialektus. A kumük nyelv is ide tartozik, azonban a kumikok a keletebbre fekvő Dagesztánban élnek. A karacsájokat sok nép, mint az oszétek egyszerűen csak szamarakként emlegetik, utalva ezzel az állattartásra és a hegyi életmódra, amely abszolút jellemzi a karacsájokat. A legjelentősebb városokat, ahol karacsájok élnek főleg a Kubán folyó felső szakaszán, és a hegyek közötti völgyekben találunk. A legjelentősebbek talán Karacsájjevszk és Teberda, de ezeken a településeken sem élnek 10 ezer főnél többen. Annak ellenére, hogy a karacsájok jóval többen vannak, mint a cserkeszek a köztársaság fővárosa mégis Cserkeszföldön található, és a neve is ebből ered: Cserkeszk. A fővárosban valamivel

több, mint 116 ezer ember él, és etnikailag sokszínűséget mutat. Többségben cserkeszek lakják, azonban ez a többség is mindössze 35 százalékot jelent. Rajtuk kívül jelentős az orosz (33%), a karacsáj (20%), és az abház (12%) kisebbség. A várost 1804-ben alapították a kozákok, akik kezdetben a Batalpashinskaya nevet adták a településnek Batal-Pasha után. 1931-be nyerte el a városi státuszt, majd 1934-től a Sulimov nevet viselte. Csak a háború elején, 1939-ben lett a neve hivatalosan is Cserkeszk.

A cserkeszek viszont nem török eredetűek, hanem kaukázusi nép, akik a térség északnyugati részén telepedtek le. Nyelvük sem azonos a karacsájokéval, ugyanis a cserkesz nyelv a kaukázusi nyelvek abház-adige ágához tartozik, és ezzel főleg a tőlük nyugatra fekvő abházokhoz illetve adigékhez kötődnek nyelvi és etnikai szempontokból egyaránt. A cserkeszek legközelebbi rokonai pedig azok a kabardok, akik a szomszédos Kabard-és Balkárföldön szintén a török eredetű néppel a balkárokkal élnek együtt. A cserkeszek feltehetően már időszámításunk előtt a VI. században megérkeztek jelenlegi területükre a Kaukázusba. A későbbi mongol betörés elől nyugatabbra menekülők váltak az adige nép ősevé, akik ma szintén külön köztársaságban élnek. A XIII. században grúz fennhatóság alá kerültek, majd az Oszmán Birodalom hatására a XVI. században felvették az iszlámvallást is. 1790-ben az oroszok elfoglalták a cserkeszek területét, és ettől kezdve orosz irányítás alá vonták a cserkeszek lakta területet. Emiatt sokan délkeletre vándoroltak, és ezekből a cserkesz eredetű népből alakultak ki a mai kabardok is. A XIX. században sok cserkesz hagyta el hazáját és költözött olyan vidékekre, mint Libanon vagy Szíria. Cserkeszföld az 1920-as években a rövid életű Szovjet Autonóm Hegyi Köztársaság tagja lett, ahová több szomszédos köztársaság is csatlakozott. A sztálini idők nem kímélték a cserkesz népet sem, így a karacsájokhoz hasonlóan hazájukat elhagyva kellett új életet kezdeniük. Az oroszokkal szembeni szimpátiájuk pedig folyamatosan romlott, ahogyan egyre több orosz települt le Cserkeszföldön és környékén. A Szovjetunió fölbomlása után a cserkeszek, az adigék valamit a kabardok egy közös, független állam fölállítására törekedtek, amire azonban a mai napig sem került sor, és ami további konfliktusokat eredményezhet a térségben.

Karacsáj-Cserkeszföld etnikai képe 2002

*Karacsáj-Cserkeszföld etnikai eloszlása 2002-ben
(forrás: Arthur Cucijev: A Kaukázus történelme 1774-2003)*

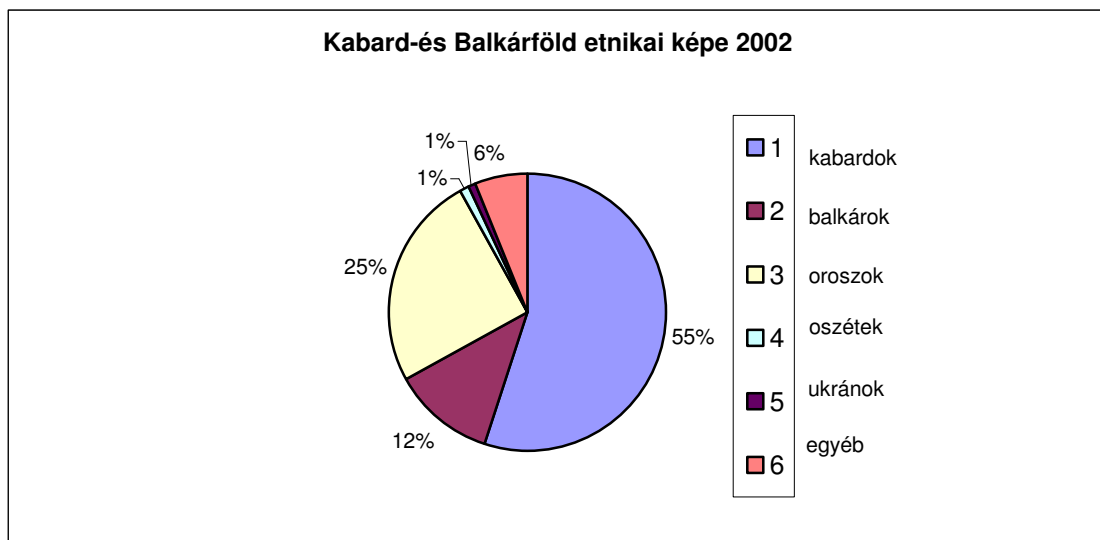

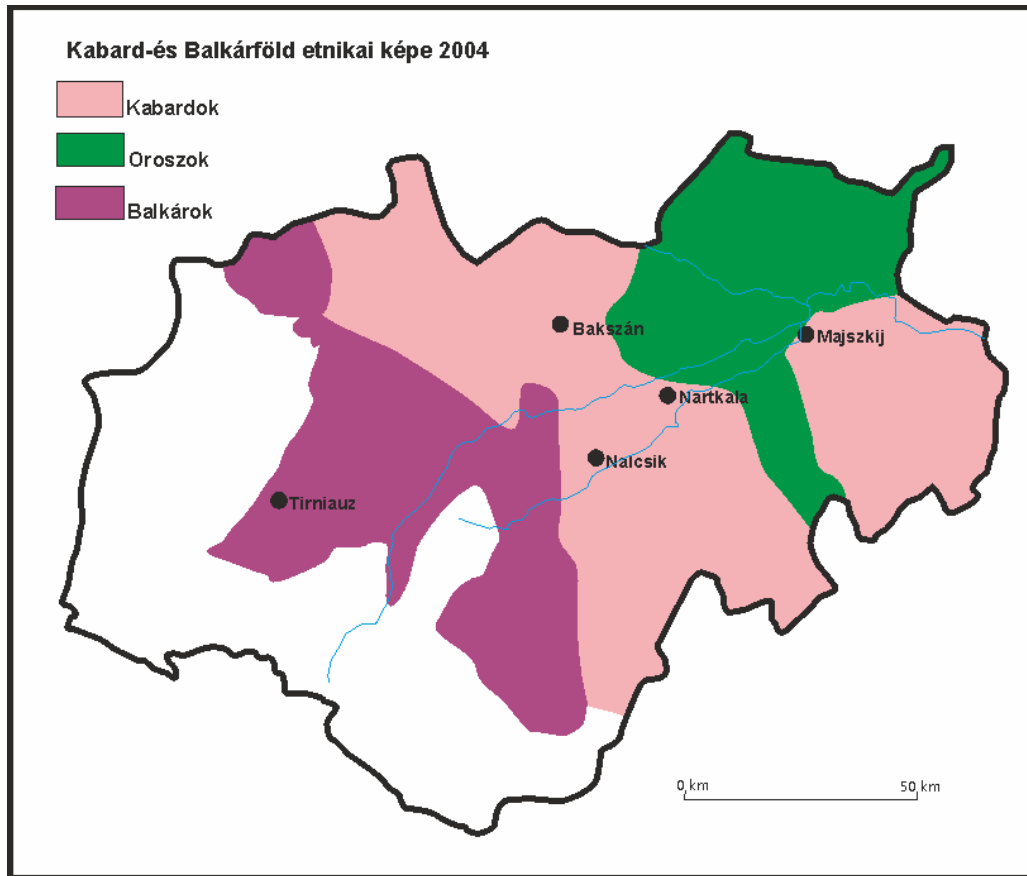
IV. Kabard-és Balkárföld

A köztársaság a Közép-Kaukázusban helyezkedik el, ahol a hegység legmagasabb csúcsai is emelkednek, mint az Elbrusz is, amely a Kaukázus legmagasabb csúcsa. Bár a magashegységi klíma miatt a népsűrűsége mindössze 60 fő per négyzetkilóméter, a terület északi részén Karacsáj-Cserkeszföldhöz hasonlóan jól művelhető síkvidék terül el. A köztársaság, ahogyan a neve is utal rá két jelentős népcsoportot foglal magában a kabardokat valamint a balkárokat. Párhuzamot vonni nem csak földrajzi szempontból, hanem etnikai szempontból is lehet a két köztársaság, Karacsáj-Cserkeszföld valamint Kabard-és Balkárföld között. Ez előző fejezetben tárgyaltak alapján is láthatjuk, hogy a karacsájokhoz hasonlóan a szintén hegyvidéki életmódot folytató balkárok szintén török eredetűek, akik részben megtartva saját nyelvüket és identitásukat bele tudtak olvadni a többi kaukázusi nép kultúrájába, amit jól példáz, hogy egy teljes köztársaságot alkotnak a kabard néppel. Bár létszámukat tekintve a köztársaságban élők mindössze 10 százalékát teszik ki, s így csak a harmadik helyen állnak a kabardok, és az oroszok után az össznépességet figyelembe véve, kultúrájuk megőrzése miatt mégis fönt tudtak maradni évszázadokon át a mai napig. Az etnikai képet tekintve fontos hangsúlyozni, hogy a három fő népcsoport a kabardok, a balkárok és az oroszok a kulturális eltérések miatt, jól elkülönülnek egymástól, kialakítva ezzel egyfajta határvonalat etnikai szempontból.

A kabardok, akik a népesség közel felét teszik ki, a kaukázusi népek számítanak, akik etnikai szempontból az abház-adige ághoz köthetők, mint amilyenek a cserkeszek, illetve az abházok is. A nyelvük a kabard, az észak-nyugati kaukázusi nyelvek közé sorolandó és közel 1 millióan beszélik, természetesen a területen kívül élőket is beleszámítva. Mint szinte valamennyi tárgyalásra kerülő terület, így Kabard-Balkárföld is rendkívül rég óta lakott terület. Jelenlegi ismereteink szerint a kabardok már a IX.században letelepedtek a vidéken, de a balkárokról csak később tesznek említést. 1242-1295 között a terület mongol fennhatóság alatt állt. 1295 és 1505 között három évszázadon át grúz kézre került a terület, majd a perzsa, és még később az Oszmán Birodalom részévé vált. 1557 óta az Orosz Birodalomhoz tartozik, amely a

terjeszkedésével ezt a régiót is magába olvasztotta. Kabardia a függetlenségét 1739 és 1774 között tudta fönntartani, majd egy egyezmény értelmében ismét az Orosz Birodalomhoz lett csatolva. Ez azonban csak Kabardiára vonatkozott a déli Balkárföldet csak 1827-ben csatolták hozzá a birodalomhoz. A későbbiekben az oroszok sok erődöt hoztak létre a térségben, főként a fővárosban Nalcsikban, ami a déli nemzetközi határt volt hivatott megvédeni. A régió csatlakozott az orosz polgárháború alatt a Dél-Keleti Ligához, amely egy anti-kommunista szervezet volt, majd 1921-ben a Hegyi Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság tagja lett, amely azonban csak egy évig állt fent. Később megalakult a Kabard-Balkár Autonóm Régió, amelyet 1936-ban az orosz politikai helyzet miatt átneveztek Kabard-Balkár Autonóm Szovjet Szocialista Köztársasággá. A II. Világháború alatt ebben a régióban is sok deportálás történt, aminek következményeként a balkárok rendkívüli mértékben megfogyatkoztak a térségben, és csak a világháború után 1957-ben tudtak visszatérni. A Szovjetunió felbomlása óta teljes körű autonómiát élvez a régió, és jelentős iparral is rendelkezik. A szomszédos Csecsenföldről és Grúziából áterjedő konfliktusok instabil régióvá tették Kabard-és Balkárföldet is. 2005-ben súlyos zavargások törtek ki a fővárosban Nalcsikban.

*Kabard-és Balkárföld etnikai képe 2004-ben (térképvázlat)
(forrás: Arthur Cucijev: A Kaukázus történelme 1774-2003)*

V. Észak-Oszétia

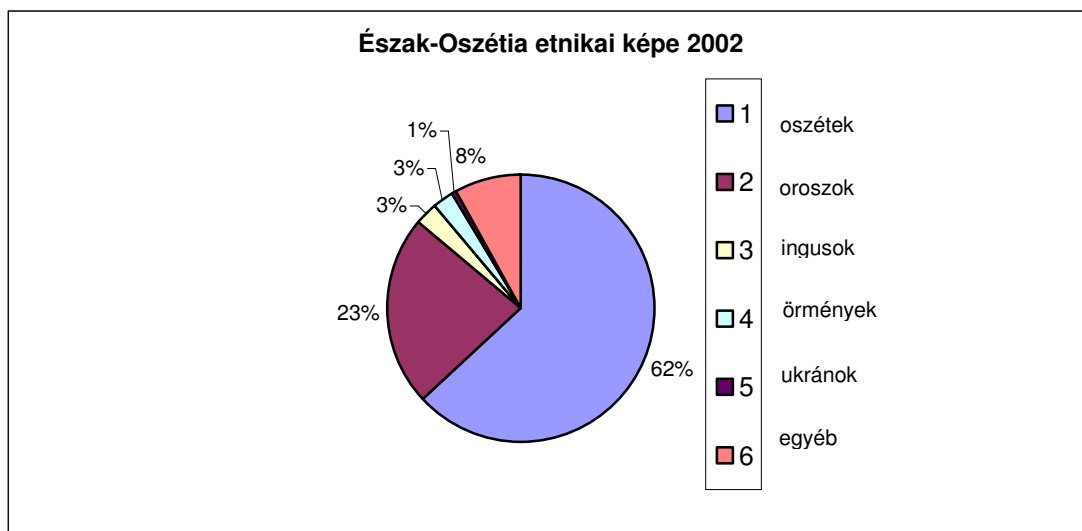

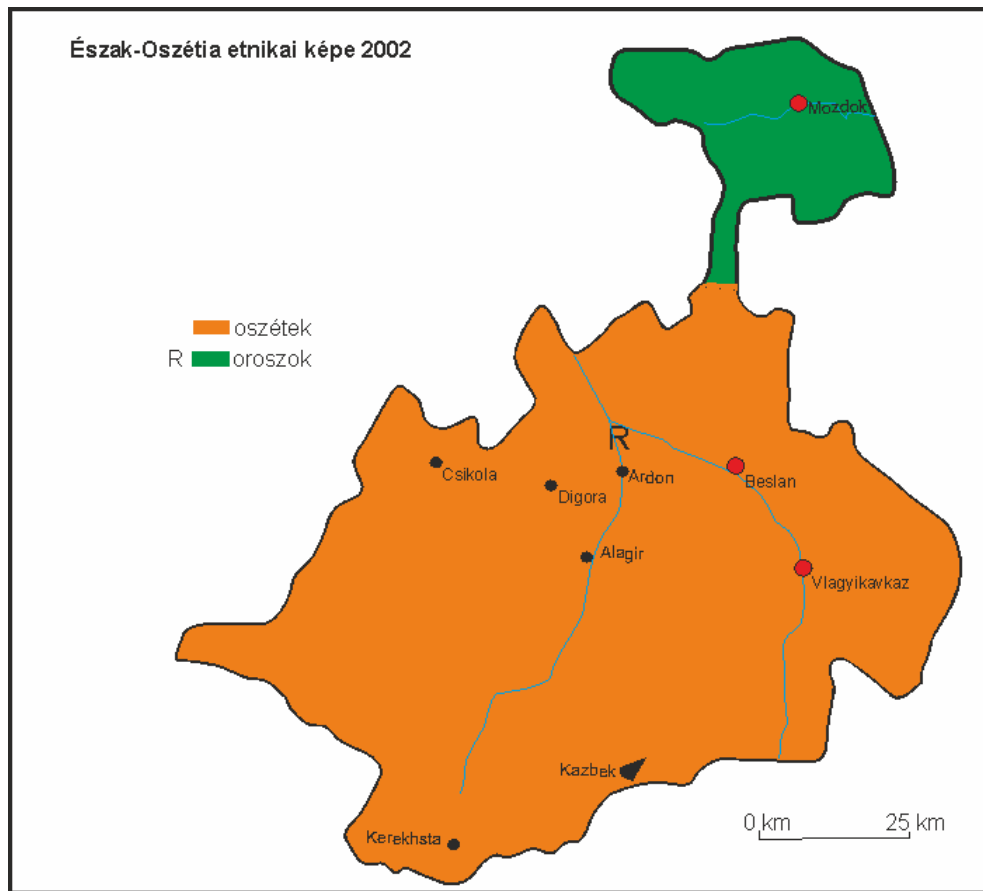
Észak-Oszétia hivatalos nevén Észak-Oszétia-Alánia Köztársaság a Nagy-Kaukázus középső részén elterülő szintén Oroszországhoz tartozó tagköztársaság. A térségben helyezkedik el az 5000 métert is meghaladó hegység a Kazbek. A tárgyalt köztársaságok közül a második legkisebb területű nála csak a szomszédos Ingusföld kisebb. A terület a megosztott Oszétia északi része, amely hivatalosan az Orosz Föderáció részét képezi ellentétben Dél-Oszétiával, amely 2008-tól magát független államnak tekinti de csak néhány állam ismeri el (Oroszország, Abházia, Dnyesztermenti Köztársaság, Hegyi-Karabah, Nicaragua). Történelmüket és származásukat nézve

különlegesnek mondható népcsoport a Kaukázuson belül. A terület már több ezer éve alán törzsek által lakott volt, akik a mai oszét nép őseinek tekinthetők. Ezért is lett 1994-ben hivatalosan is Észak-Oszétia-Alánia Köztársaság a terület neve. Alánia létezése időszámításunk előtti 7. századra tehető, és az egyik legfejlettebb társadalomnak a lakóhelyéül szolgált, akik a híres Kínából induló selyemútnak köszönhették a fejlett társadalmukat. A XIII. században a mongolok és a tatárok betörései miatt az akkor már oszétoknak ismert, és nevezett népet elűzték a Kaukázusból, és nagyon sokan meghaltak közülük. A legtöbb kaukázusi néphez hasonlóan már a XVII. században felvették az iszlám vallást, ami részben a kabardoknak volt köszönhető. Az Oszmán Birodalom része volt a terület egészen a XVIII. Századig, amikor is szövetséget kötöttek az Orosz Birodalommal, és hivatalosan is annak részévé váltak. Észak-Oszétia volt a legelső állam a Kaukázusban akik orosz fennhatóság alá kerültek, amit jól bizonyít a Vlagyikavkazban elsőként megépített déli-védelmi rendszer még a XIX. század elejéről. A cári Oroszországhoz tartozás ellenére a térség már 1800-ban jelentős tranzitforgalomnak adott lehetőséget, és nagyon jelentős fejlődésen ment keresztül. Ekkor építették meg a Rosztov-na Don felé vezető vasútvonalat is. 1924-ben lett a terület hivatalosan Észak-Oszét Autonóm Terület, de később azonban orosz rendelet alapján Észak-Oszét Autonóm Szovjet Szocialista Köztársasággá nevezték át. A sztálini deportálás nem kímélte ezt a régiót sem, és az ingusokkal és csecsenekkel együtt az oszétok is elkerültek a hazájuktól. A Szovjetunió fölbomlása után 1991-ben hivatalosan Észak-Oszét Köztársasággá nevezték át, de Oroszország része maradt. Mivel azonban a Dél-Oszét Köztársaság Grúziához került így az oszét népet lényegében kettévágták, de sok dél-oszét áttelepült az északi köztársaságba, ami azonban az addig ott élő ingusok miatt kirobbantotta az oszét-ingus konfliktust a térségben. Később a szomszédos csecsenekkel is komoly zavargásokba keveredtek, aminek az egyik legnagyobb tragédiája a beszláni túszerzés volt, amelyben több mint 300 civil köztük sok gyerek vesztette életét.

Etnikai eloszlás szempontjából szembeűnő, hogy az északi részén a területnek szinte csak orosz lakói vannak, amíg az oszét többség, az attól délre lévő területre helyezkedik el, és oroszokat szinte alig találunk a fővárosban és környékén. Nyelvi és származási szempontokból az oszétek (természetesen a déliekkel együtt) az indoeurópai nyelvcsalád iráni ágához tartoznak, és a kurd nép közeli rokonainak

tekinthetők. Az oszétek szarmata alánok leszármazottai, akik közvetlen rokonságban állnak a XIII. században Magyarországra települő jászokkal. Az oroszok jászoknak nevezték az oszéteket, de maga az oszét szó grúz eredetű. A területen valamivel több mint 500 ezer oszét él, és ezzel a legjelentősebb hányadát a népnek itt Észak-Oszétiában találjuk. Jelentős kisebbség (mintegy 100 ezer fő) él a mai Törökország területén is. A mai oszét nyelvnek három dialektusa is ismert. Az irodalmi és írott nyelv az úgynevezett iron dialektus, és az ezt beszélő oszétok vannak a legtöbben, akik többsége a keleti ortodox vallást gyakorolja. A második dialektus a digorai, amit a kabardföld szomszédságában beszélnek a legtöbben Digora és Csikola városában. Az itt élők többsége szunnita mohamedán vallású. Végül az utolsó csoport a kudar dialektust beszélő oszétek, akik Dél-Oszétia északi részén beszélik ezt a dialektust. Oszétia megosztottsága a mai napig érződik az oszét nép körében, mert sokak rokonai az államhatár másik oldalára kerültek.

*Észak-Oszétia etnikai képe 2002-ben (térképészlet)
 (forrás: Arthur Cucijev: A Kaukázus történelme 1774-2003)*

VI. Ingusföld

Az Ingusföldi Köztársaság a Nagy-Kaukázus északi részén helyezkedik el, és ez a régió legkisebb területű állama. A népességet tekintve sem sorolható a legnépesebb területek közé, hiszen csak valamivel több, mint 500 ezer ember él itt. A fővárosa Magas városa, amely a legkisebb főváros az egész Orosz Föderációban, és mindössze 500 főt számlál a település. 2000-ben vált a város fővárossá, amikor a korábbi fővárost,

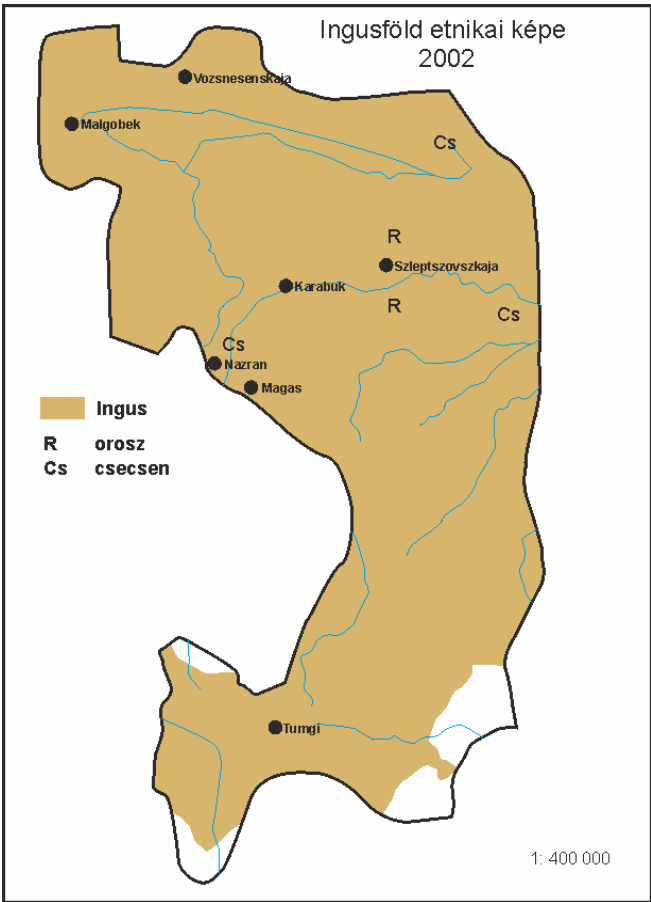
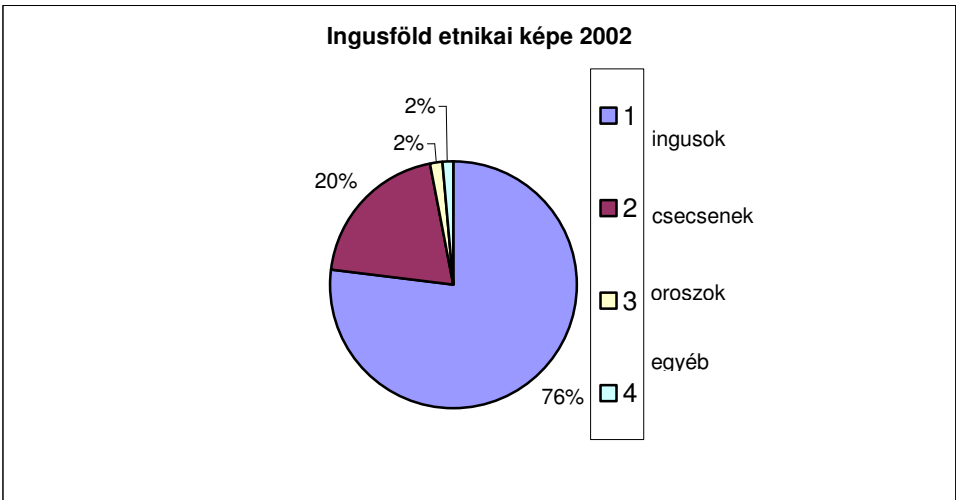
és egyben a térség legnagyobb városát Nazran-t váltotta föl, ahol több mint 134 ezren laknak. A korábbi tüntetések, és merényletek illetve a közbiztonság hiánya miatt döntöttek úgy, hogy az adminisztratív központot áthelyezik egy új, külön erre a célra épített városba, ami a mai főváros Magas városa lett. A kormányépület hatalmas pénzekből lett építve, ami tekintélyt parancsoló megjelenése miatt vált híressé a térségben. A közeljövőben a városba, több mint 30 ezer lakos beköltözését várják az új fővárosba.

A köztársaság 1810-ben orosz fennhatóság alá került. Később 1921-ben a többi szomszédos köztársasághoz hasonlóan a Hegyi Népek Autonóm Köztársaságának a tagja lett. Ezek után 1924-ben Ingusföld Oroszország autonóm kerülete lett, majd 1936-ban Csecsenfölddel együtt létrehoztak egy közös autonóm köztársaságot. Azonban az ezt követő rendszer a deportálásokkal tönkretette a térség etnikai képét, és rengeteg ingus embert vittek, vagy küldtek el Szibériába. Fontos megemlíteni Prigorodnij kerületet, amely ingusok lakta terület, de Észak-Oszétiában helyezkedik el. Amikor a korábban deportált ingusok visszatértek saját területükre, ez a kerület már Észak-Oszétia részét képezte. Mivel az újratelepült ingusok ezt a területet magukénak kívánták tenni, konfliktus robbant ki a két köztársaság között. 1992-ben így orosz katonákat vontak be a térségbe, hogy stabilizálni tudják a helyzetet, azonban ez több ezer ingus halálát okozta az Észak-Oszétiában folytatott harcok során. Az orosz erők azzal vádolták meg Ingusföldet, hogy a csecsen háborúban segítik azokat a mozgalmakat, amelyek felelősek lehetnek a kirobbant háború miatt, illetve, hogy csecsen menekült vezetőknek ad menedékhelyet a köztársaság. Ezzel az ürüggyel vonultak tehát be Ingusföldre is az oroszok, és öltek meg rengeteg civilt, akik többségükben ingusok voltak. Az elszakadási mozgalmak megakadályozása miatt a mai napig bizonytalan helyzet uralkodik úgy Ingusföldön, mint Csecsenföldön is. A bemutatott térségek közül ezen a területen a legbizonytalanabb a mai napig a közbiztonság.

Az ingus nyelv a korábbiaktól eltérően a kaukázusi nyelvek harmadik ágát képviseli amelyet nahi-dagesztáni ágának nevezünk. Noha a csecsenek állnak a legközelebbi rokonságban az ingusokkal az ág nevét mégis a tengerparti köztársaság Dagesztán nevéből ismerhetjük meg, ahol sok más rokonnyelv és nép él egymás közvetlen szomszédságában. Ez a nyelvcsalád vagyis a nakh-dagesztáni több mint 5000 éves múltra tekint vissza, ami olyan idős mint más indoeurópai nyelvek, mint például az

angol vagy a francia. A nyelvet nem lehet eredeztetni más nyelvekből, abban azonban a szakértők egyetértenek, hogy a Kaukázusban őshonos az egész nyelvcsalád, és a kozákok érkezéséig ami a XVII. században történt a nakh-dagesztáni nyelvek jóval elterjedtebbek voltak a Kaukázusban. A két szomszéd vagyis az ingusok és csecsenek noha némileg más nyelvet beszélnek, kölcsönösen megértik egymást, és így jó kapcsolatban állnak. Csak néhány kifejezés vagy szófordulat van amivel megkülönböztethetjük a két nyelvet. A legtöbben azonban az orosz nyomás hatására folyékonyan beszélnek az orosz nyelvet is. Az írott nyelvüket tekintve az oroszokhoz hasonlóan cirill betűket használnak, és egyes a nyelvükre jellemző szófordulatokat is így tudják leírni, a grúzoktól vagy örményektől eltérően tehát nincsen saját ábécéjük. Az oktatásban főleg oroszul tanítottak, de volt ahol csecsenül is, ami még a mai napig jellemző a térségben, ami azonban érdekesség, hogy kimondottan ingus nyelven nem tanítanak az iskolákban a mai napig sem.

Ingusföld demográfiáját tekintve a többi köztársasághoz képest elég egyoldalú. A lakosság több mint 77 százalékát ugyanis ingusok teszik ki, majd a második helyen a szomszédos csecsenek állnak valamivel több mint 20 százalékkal. Meglepően alacsony a térségben az oroszok száma akik mindössze az összlakosság 1 százalékát teszik ki, majd egy maroknyi kisebb népcsoport következik, mint amilyenek a kumikok vagy az oszéték. A földrajzi helyzetnek megfelelően az alacsony számú (pár száz) oszét a nyugati határvidéken, míg a kumikok főleg az észak-keleti területen élnek. Az ingusföldi csecsen kisebbség jelentős része a keleti határon, vagyis a csecsen határnál helyezkedik el, de jelentős csecsen kisebbség él a legnagyobb városban Nazranban is. A jelentős csecsen kisebbséget elsősorban a 90-es években dúló orosz-csecsen háború menekültjei jelentik. Korábban Észak-Ossetiában élt sok ingus, mára azonban a számuk jelentősen csökkent, mert visszatértek az ott élők a saját köztársaságukba Ingusföldre. A két köztársaság Ingusföld és Csecsenföld a mai napig jó baráti viszonyt folytat egymással, és a jövőben egyre több törekvés várható a teljes függetlenség kiharcolásáért.

Ingusföld etnikai képe 2002-es adatok alapján
 (forrás: Arthur Cucijev: A Kaukázus történelme 1774-2003)

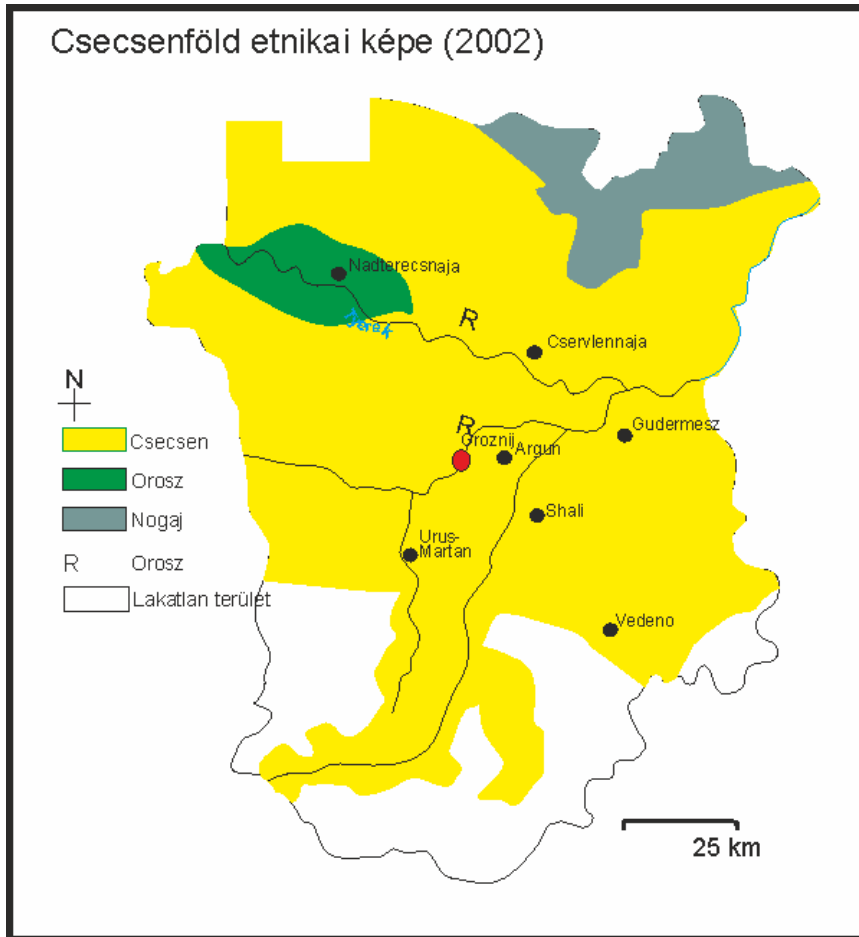
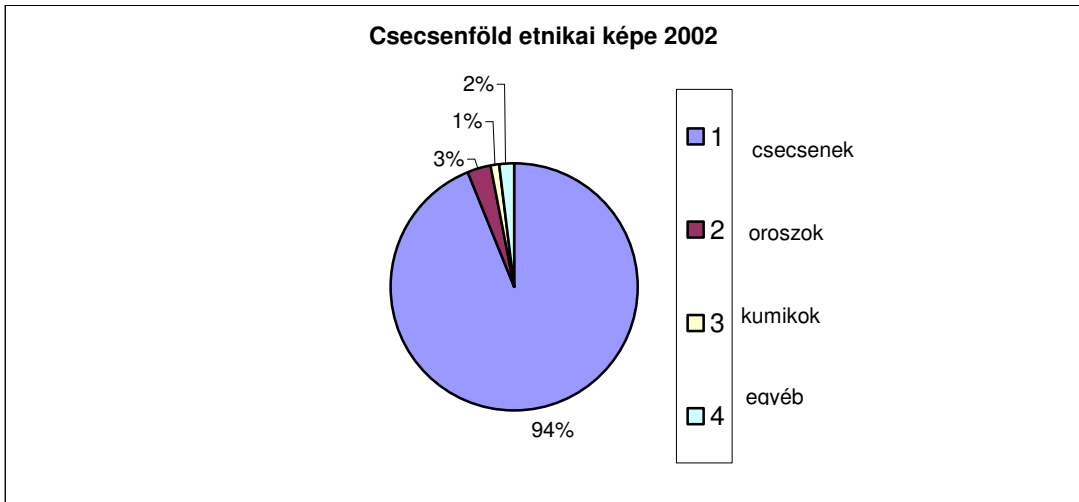
VII. Csecsenföld

Csecsenföld földrajzilag a többi államhoz hasonlóan rendkívüli mértékben tagolt. A déli részén a Kaukázus hegység hóhatár fölötti magasságokba emelkedik, az északi része azonban termékeny síkterület, amely benyúlik egészen a szomszédos Dagesztán Köztársaság Kaszpi-tenger felé eső részébe, a tengert azonban már nem érinti. Területét tekintve a maga 17 ezer négyzetkilométerével a második legnagyobb a térségben, és nála csak a Dagesztáni Köztársaság nagyobb.

Csecsenföld történelme még a többi köztársasághoz képest is igencsak viharosnak mondható. Bár a terület már időszámításunk előtt a harmadik évezredben is lakott volt, a csecsen nép egységgé válása csak a modern korban az 1800-as években jött létre. Ez annak volt köszönhető, hogy a területen úgynevezett aul közösségek osztoztak, ami azt jelentette, hogy településenkénti egységekbe tömörültek a különböző törzsek. Ezek a nemzetségek, amelyeket tejpeknek neveznek a mai napig jelentős vezetői szerepet töltenek be a csecsen nép között. A nemzetségek 40 fős nagycsaládkból álltak, akik leszármazottai a mai napig részt vesznek a csecsen társadalom fenntartásában. A XVI. századtól a korábban főként a hegyekben élők levándoroltak a termékeny folyóvölgyekbe, és ott főleg mezőgazdasággal, és állattartással foglalkoztak amit igen jó színvonalon tudtak művelni. Később a XVIII. században fölvtették az iszlám vallást, amelyet a térségben még rengeteg más nép is követett. 1845-ben volt az első orosz-csecsen harc, ahol az oroszok nagyveszteséget szenvedtek, és föladták a támadásaikat. 1864-ig tartott a csecsenek ellenállása, ezután azonban az oroszok a teljes csecsen területet a magukénak tudhatták. Később a Szovjetunió is igényt tartott a területre és 1936-ban Ingusfölddel összevonva létrehozták a Csecsen-Ingus Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaságot. A második világháborúban sok más kaukázusi néphez hasonlóan a csecsenek is deportálásra kerültek Sztálin jóvoltából, és csak 1957-ben térhettek vissza saját hazájukba. Miután a Szovjetunió fölbomlott a csecsenek kikiáltották függetlenségüket, amit senki sem ismert el. A konfliktus alapvetően onnan eredt, hogy még a kommunista időkben is inkább a tejpek irányították Csecsenföldet, és így a nacionalista törekvések még inkább fel tudtak

erősödni a társadalmukban. 1992-ben megszűnt az ingus-csecsen államközösség, és így külön köztársasággá váltak a csecsenek is. Ezek után 1994-ben a kritikus helyzet miatt orosz katonák vonultak be Csecsenföldre és kezdetét vette az első csecsen háború, amely 1996 közepéig tartott, amikor is Groznij városát elfoglalták az orosz katonák. A tűzszüneti egyezmény, és az orosz csapatok kivonása sem segített a helyzet megoldásában, mert a helyi harcok és túszejtő akciók tovább folytatódtak. 1999-ben a második csecsen háború is kezdetét vette, amit az orosz légierő bevonásával kezdték az oroszok. A 2000-es évek elejére némiképpen stabilizálódott a helyzet Csecsenföldön, de a politikai helyzet a mai napig bizonytalan a térségben, és az egyik legveszélyesebb köztársasággá alakult.

Etnikailag egyértelmű a csecsen többség a köztársaságban. Ez 94%-os csecsen többséget jelent, ami szintén arra utal, hogy nem engedtek be maguk mellé több népet. Bár a térség északnyugati részén van egy jelentősebb orosz kisebbség, de a közeljövőben nem várható orosz betelepítés. Rajtuk kívül kumikok és nogajok, valamint a szomszédos ingusok találhatók meg, akik könnyen beilleszkedtek a csecsen társadalomba ami a közös származást nézve nem meglepő. A fővárosban Groznij-ban 230 ezren élnek, akik jelentős része szintén csecsen. Az oroszok ellen vívott gerillaháborúk nyoma a mai napig látszik a városban, és a feszültség és félelem sok helyi lakost jellemez. Az, hogy a jövő mit tartogat Csecsenföld számára, még nem lehet tudni. Ami azonban tény, hogy az oroszok az ott áthaladó olajvezetékek miatt aligha fogja engedni, hogy Csecsenföld függetlenné váljon, ami további feszültséget okozhat a helyi népesség körében, és további merényleteknek adhat teret.

Csecsenföld etnikai képe 2002-ben
 (forrás: Arthur Cucijev: A Kaukázus történelme 1774-2003)

VIII. Dagesztán

A legkeletebbre eső köztársaság, amely a legnagyobb és egyben legnépesebb köztársaság az érintett térségek közül. A terület délről észak felé haladva a hegyvidéki területektől termékeny síkterületté változik, ami egészen a Kaszpi-tenger partvidékéhez terjed ki. Dagesztán területén több jelentősebb folyó is áthalad. Ezek közül a több régiót is érintő Tyerek folyó a legjelentősebb, amely deltatorokkalal folyik bele a Kaszpi-tengerbe. A legfontosabb települések, úgy mint a főváros Mahacskala, vagy az attól délebbre fekvő Gyerbent közvetlenül a tengerparton fekszik, aminek gazdasági szempontból nagy a jelentősége. Etnikai sokszínűség szempontjából a tárgyalt területek közül a Dagesztáni Köztársaság egyértelműen az élen jár. Itt ugyanis több, mint egy tucat különböző nép keveredik, ami az utóbbi években egyre nagyobb feszültségeket okoz.

A kutatások és a különböző források azt mutatják, hogy Dagesztán bizonyos részei (Gyerbent és környéke) már időszámításunk előtti IV. században lakott terület volt. Ez a Kaukázusi Albánia állam területe lett, amelynek semmilyen vonatkozásban nincsen köze a mai albán néphez. Amíg délen szervezett állam működött, addig északon csak pogány népek éltek. Az északi régiót először a hunok, majd az avarok foglalták el, akik a mai napig a legnagyobb lélekszámú etnikai csoportot jelentik Dagesztánban. Az V. században az avarok megalapították a Sarír államot, amely a XII. századig állt fent. Érdekesség, hogy több feljegyzés is említi a szabír népet, amely a magyarok korabeli általuk használt neve volt, és több település is magyar vonatkozásúnak tekinthető, úgy mint Madzsar Garaolan vagy Madzsarli. Ezek a települések a mai Azerbajdzsán területén találhatóak. Gyerbent városa a VII. századra arab kézre került, akik a perzsákkal és a kazárokkal is harcoltak a területért. A helyi kaukázusi albán nép, akik már régebb óta fölvtették a kereszténységet, az arab hódítás hatására még 1000 előtt áttértek az iszlám vallásra. A déli területekhez hasonlóan az északi Sarír állam a XII. századra fölbomlott, és egy iszlám vallású avarisztáni kánság alakult meg, akik még a tatárjárást és a mongol betörést is túléltek. Ezek után a különböző hegyi népek, mint a

kumikok is jelentős autonómiákra tettek szert a területen, aminek a későbbi orosz hódítás vetett véget. 1796-ban az oroszok a perzsáktól foglalták el végleg Gyebent városát. Az avarisztáni kánság még ekkor is meg tudott erősödni, ami a perzsák által indított támadás visszaverésében mutatkozott meg. A perzsák végül elhagyták a térséget. Az avarisztáni kánság 1864-ben megszűnt, miután több felkelés is történt az cári orosz hatalom ellen, amelyek azonban sikertelennek bizonyultak. 1877-1878-ig tartó orosz-török háborúban Csecsenföld és Dagesztán is az oroszok ellen fordult. Végül 1921-ben az oroszok végleg elfoglalták Dagesztánt, és létrehozták a Dagesztáni Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaságot. A XX. században a térség egyik legszegényebb régiójává vált, ami tovább növelte a nacionalista mozgalmak erősödését. A 2000-es években tovább emelkedett a merényletek száma, és a mai napig bizonytalan belpolitikai helyzet jellemzi a Dagesztáni Köztársaságot. A Csecsenföldről induló merényletsorozat áterjedt Dagesztánba is, ahol jelenleg kritikusabb a helyzet, mint Csecsenföldön.

Az etnikai kép változatosságát a különböző népek eredetében kell keresnünk. Fontos elkülönítenünk, a különböző népeket nyelvcsaládjuk szerint. Dagesztánban eszerint a legnagyobb lélekszámmal a kaukázusi népek vannak, akik a csecsenekhez hasonlóan nakh-dagesztáni ágát képezik az észak-kaukázusi nyelvcsaládnak. Ide tartoznak az avarok, dargok, lezgek, lakok, tabaszaranok, agulok, rutulok, valamint a cahurok is. A másik csoportot a török eredetű népek jelentik, akik a korábban bemutatott karacsájokkal és balkárokkal vannak rokonságban. Ez három jelentősebb népcsoportot foglal magába a kumikokat, a nogajokat, valamint a térség államhatárához közel eső azerieket. Végül pedig az orosz kisebbséget kell megemlítenünk, akik a szláv nyelvcsalád részét képezik. A népek eloszlását tekintve, nem lehet olyan egyértelmű határvonalat húzni az egyes népek által lakott területen, mint a korábbi köztársaságokban. Egyrészt azért nem, mert ebben a köztársaságban, nem kettő vagy három jelentős népcsoport, hanem közel egy tucat található, másrészt azért sem, mert az itt élő rokonnépek keveredtek egymással, és sok településen meglehetősen vegyes etnikumú népesség él.

Dagesztán legészakibb részén a nogajok élnek, a meglehetősen kis népsűrűségű Nogaj-sztyeppén és környékén. Az össznépesség mindössze 1,5%-át jelentő nogajok kimondottan ezen a területen, illetve Csecsenföld északi részén, Karacsájföldön, Törökországban, Romániában, Kazahsztánban és a sztavropoli területen élnek. Török

eredetű nép, akik a kipcsakoktól származnak és a nogaj nyelvet beszélik. A nogajok korábban sokat katonáskodtak, és a mezőgazdaságban is jelentős szerepet játszottak már a XVII. században is. Kezdetben az asztraháni kánságot támogatták a mai Kazahsztán területén, és a mai napig közeli kapcsolatuk van a kazah néppel. Később, a szintén török eredetű krími tatár kánságot támogatták a szláv betörés ellen. Így került sok nogaj a krími félszigetre még a XVII. században. 1780 környékén egy betelepítés által kerültek a Kaukázusba is nogajok, akik a mai napig ott is élnek. 1860 környékén az orosz üldöztetések elől menekülő nogajok egy része Dobrudzsában települt le, másik része pedig az Oszmán Birodalomba a mai Törökország területére.

A nogajoktól dél felé haladva főleg jelentős orosz kisebbséget találunk, akik az össznépesség 5%-át jelentik. Tőlük még délebbre az altaji nyelvcsalád török ágához tartozó kumikokat, és a velük vegyesen, és tőlük nyugatra élő avarokat találjuk meg. Ez utóbbiak a népesség legjelentősebb hányadát képviselik a maguk 28%-ával. Az avar nyelv a kaukázusi nyelvcsalád nakh-dagesztáni ágához tartozik. Dagesztánon kívül Csecsenföldön szintén találunk avarokat, illetve a Dagesztántól északra fekvő Kalmükföldön is. Itt Dagesztánban azonban a számuk mintegy 750 ezerre tehető, és ezzel jelentős többségük itt él. Az avarokat már idősámításunk előtti 4. században is említik, akik Közép-Ázsiából az Aral-tó környékéről telepedtek le később a Kaukázusban is. Később az ide érkezett avarok létrehozták Sarír államukat, amely a keresztény vallást vette föl. A XII. században azonban megszűnt az állam, és arab hatásra kénytelenek voltak az iszlám vallást gyakorolni. Az avarok egészen az oroszok terjeszkedéséig a XIX. századig külön államot tudtak fönntartani, azonban a XX. századra ők is a Szovjetunió része lettek. Az oroszok elől többen Törökországba emigráltak, ennek ellenére a mai napig is a legjelentősebb lélekszámú nép a Dagesztáni Köztársaságban.

A kumikok a nogajokkal rokonnép, akik vegyesen élnek az avarokkal, azonban jóval később érkeztek meg a Kaukázusba. Az össznépesség 14%-át teszik ki, és ők is az iszlám vallást követik, olyan rítusokkal amelyek az ősi iszlám kultúra részei voltak. Feltehetően kazároktól származó török nyelvű nép, akikről már a VIII. században tesznek említést, ami azért is érdekes, mert a török eredetű népek általában a Kaukázusba csak jóval később érkeztek meg. A XVI. Századtól egészen a XVIII. Századig önálló királyságuk volt, amelynek központját Tarki városa adta. Miután az

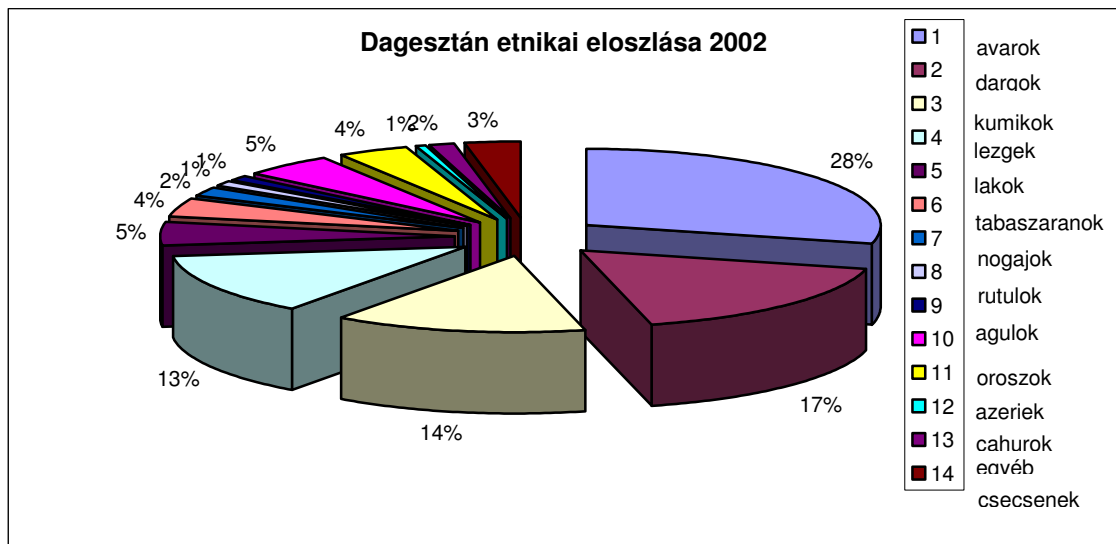
oroszek elfoglalták a területüket, és később létrejött a Dagesztáni Szocialista Szovjet Köztársaság a kumikoknak esélyük sem maradt önálló állam megtartására. A török eredetűség, és a kevesebb lélekszám miatt a mai napig a kumik nép neheztel a többségben élő avarokkal és dargokkal szemben, ami további konfliktusoknak adhat okot.

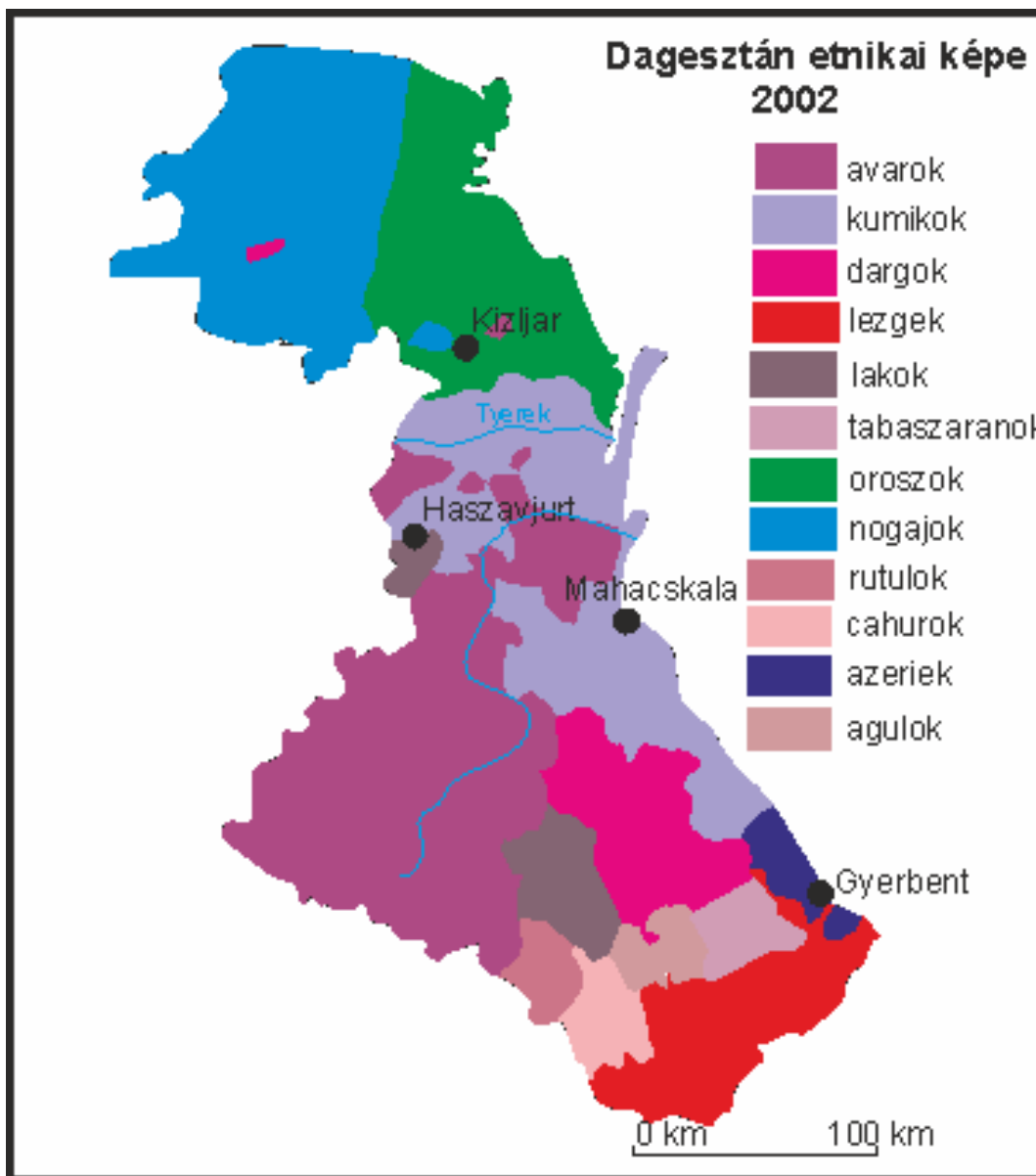
Az avarok és a kumikok közvetlen szomszédságában élő dargok az össznépeség 17%-át alkotják, és ezzel a második legjelentősebb etnikum az avarok után. A dargok szintén a nakh-dagesztáni ághoz tartozó kaukázusi nép, akik a 3 önálló dialektusú darg nyelvet beszélnek. Érdekes, hogy a kölcsönösen nem értik meg egymást a három különböző dialektust beszélők. A dargok már idősámításunk előtt a Kaukázusban éltek, és a VIII. századig semmilyen más nép nem keveredett velük. Ekkor az arab hódítás megváltoztatta az addig nyugalmasan élő dargok életét. A XV. századra felvették az iszlámot, amiben az Oszmán Birodalom terjeszkedése is segített. Később ők is orosz fennhatóság alá kerültek, és a XX. századi orosz elnyomás, illetve az orosz nyelv hivatalossá tétele haragot szült a dargok körében is, és a kumikokhoz hasonlóan sok nacionalista törekvés indult meg, ami bizonytalan belpolitikai helyzetet jelent a mai napig a dargok lakta vidéken is.

A lezgek a legdélebbi népcsoport Dagesztánban, akik az azeri határon és azon túl is élnek. A dagesztáni etnikumok 13%-át teszik ki. A lezgek kaukázusi eredetű nép, akik a lezg nyelven kívül az azeri nyelvet is jól beszélnek. Három különböző dialektust beszélnek a kurint, a kubat valamint a szumarit. A dargokhoz hasonlóan arab hatásra fölvtették az iszlám nyelvet, már a XV. században. A lezgeknek nem volt saját államuk, különböző kánokból származnak úgy, mint a Kuba Kán Azerbajdzsánból vagy a Gyerbent Kán Dagesztánból. Később a lezgeket a kumikok és lakok irányították, de 1812-re őket is elérte az orosz terjeszkedés. Ők hozták létre a lezgek által lakott Kiurin kerületet. A XX. századra a lezgek is orosz elnyomás alá kerültek, ami a Szovjetunió fölbohlása után némileg enyhülni látszott, a Moszkvától való elszakadás azonban a mai napig sem sikerült.

A fent tárgyalt legjelentősebb etnikumokon kívül, még több népcsoport is megtalálható Dagesztánban. A kaukázusi népek közül az 5%-ot meghaladó össznépeségű lakokat kell megemlíteni, akik a térség délnyugati részén élnek. Rajtuk kívül kaukázusi eredetűek a kise lélekszámú rutulok, tabaszaranok, agulok, és a cahurok

is. Ezen népcsoportok többsége elszigetelten élt, és él a mai napig a Kaukázusban. Ennek tulajdonítható a nyelveken belüli dialektusok magas száma is. Így például az agulok, habár csak valamivel több, mint 24 ezren élnek a térségben öt különböző dialektust beszélnek, amelyet nem vagy csak alig értenek meg egymás között. Az altaji eredetű népek közül Gyerbent városában, és környékén a szomszédos államból itt maradt vagy idetelepült azerieket találjuk. Összefoglalva tehát elmondhatjuk, hogy a térség legváltozatosabb etnikumú térsége egyértelműen a Dagesztáni Köztársaság.

*Dagestán etnikai képe 2002-ben
(forrás: Arthur Cucijev: A Kaukázus történelme 1774-2003)*

IX. Az oszét-jász kapcsolat

Kezdetben az alán nép (vagyis a későbbi oszétek és jászok) a Kazár Kánsághoz tartoztak a X. század környékén, de önállóságukat már ekkor megőrizték. A XI.

századra önálló alán állam alakult ki, és ekkor a magyarok is megérkeztek a térségbe. Az 1238-1239-es tatárjárás meggyengítette Alániát. Később a tatár törzsek betörései ellen az alánok egy része Magyarországra vándorolt, míg a másik részük a Kaukázusban maradt. Nevük eredetileg ászí volt, amiből a szlávos jász változat illetve a grúz oszét név származik. A Magyar Királyságba IV. Béla fogadta be őket a kunokkal együtt, akkor azonban kevés említést tesznek róluk a krónikák. A jászok meglehetősen hosszú utat jártak be történelmük során, amit jól igazol a mai moldvai területen található település Jászvásár (Iasi) is. Később Károly Róbert uralkodása idején a jászok megerősödtek, és a kunokéhoz hasonló kiváltságokat követeltek a királytól, aki a belső konfliktus elkerülése érdekében eleget tett a követeléseknek. A király felé a jászok katonákat adtak és a kereszténységet is felvették, és bár kultúrájukat megőrizték egyre inkább a magyar nép részévé váltak.

A mai Magyarország területén az ekkoriban bevándorolt jászok, a mai Jászság területén éltek létrehozva a különböző jász településeket, mint amilyen Jászberény, Jászapáti vagy Jászkisér. A Jászságon kívül is találunk szórányosan olyan településeket, amelyek valamikori jászok jelenlétét mutatja. Ilyen Jászó környéke, amely a mai Szlovákia területén található. Szent László királyunk a kunokat legyőzve, azok által fogolyként tartott keresztény hitre térítve megtelepítette a települést, és környékén. Meglehetősen sok monda, és Szent Lászlóval kapcsolatos anyagot találtak Jászó környékén. Egy másik település is őrzi a jászok jelenlétét. A Kisalföldön található Jászfalu 1365-ben a Kont Miklós által foglyul ejtett jászok későbbi települése lehetett.

Bár 1550 óta a jászok átvették a magyar nyelvet, a kapcsolatuk a kaukázusi oszétekkel kézenfekvő. Elsőként meg kell említenünk az antropológiai kutatások eredményét, amely azt támasztja alá, hogy a mai napig a Jászságban élők testmagassága átlagban a kunokét, és a magyarokét is meghaladja. Több mint 2 évszázadon keresztül megőrizték saját nyelvüket, és csak Mátyás korában vették fel a magyar nyelvet, addig sokszor nem értették a magyarokat. A jászok azonban megtartva kultúrájukat sok olyan szót adtak a magyar nyelvnek, ami a mai oszét nyelvből származik. Ilyenek például az asszony ami oszétül ahsin, a gazdag-gezdug, a kert-kert, a keszeg-kesag, az egész-egas vagy a régen-ragon szavunk. Összefoglalva tehát elmondhatjuk, hogy a mai oszétekhez kapcsolható jászok, bár keveredtek a kunokkal és magyarokkal is, egy igen erős kultúrát teremtettek amit jól példáz a magyar nyelvbe bekerülő szavak sokasága.

Irodalomjegyzék és forrásjegyzék

Irodalomjegyzék:

Arthur Cucijev-A Kaukázus történelme 1774-2003 (2003)

Internetes források:

1. Karacsáj-Cserkeszföld

http://russia.rin.ru/guides_e/5024.html utolsó elérés: 2011-05-14

http://russia.rin.ru/guides_e/5023.html utolsó elérés: 2011-05-14

<http://kcr.narod.ru/karachay.html> utolsó elérés: 2011-05-14

<http://www.circassianworld.com/Karachay-Cherkessia.html> utolsó elérés: 2011-05-14

2. Kabard-és Balkárföld

<http://kcr.narod.ru/miziev/miz-e.htm> utolsó elérés: 2011-05-14

<http://www.circassianworld.com/Kabardino-Balkaria.html> utolsó elérés: 2011-05-14

http://russia.rin.ru/guides_e/4744.html utolsó elérés: 2011-05-14

3. Észak-Oszétia

<http://www.zum.de/whkmla/region/russia/xnossetia.html> utolsó elérés: 2011-05-14

http://russia.rin.ru/guides_e/5047.html utolsó elérés: 2011-05-14

<http://en.wikipedia.org/wiki/Ossetians> utolsó elérés: 2011-05-14

4. Ingusföld

http://linguistics.berkeley.edu/~ingush/ingush_people.html utolsó elérés: 2011-05-14

http://russia.rin.ru/guides_e/5021.html utolsó elérés: 2011-05-14

5. Csecsenföld

http://linguistics.berkeley.edu/~ingush/ingush_people.html utolsó elérés: 2011-05-14

http://russia.rin.ru/guides_e/3214.html utolsó elérés: 2011-05-14

6. Dagesztán

http://russia.rin.ru/guides_e/4748.html utolsó elérés: 2011-05-14

http://russia.rin.ru/guides_e/4743.html utolsó elérés: 2011-05-14

http://russia.rin.ru/guides_e/7367.html utolsó elérés: 2011-05-14

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném megköszönni mindazoknak a személyeknek, akik segítettek a szakdolgozatom elkészítésében.

Köszönöm Draskovits Zsuzsannának az ELTE-IK Térképész-és Geoinformatikai tanszék adjunktusának, aki a javításban és konzulensként a szakdolgozat ellenőrzését segítette.

Köszönöm Szekerka Józsefnek az ELTE-IK Térképész-és Geoinformatikai tanszék mérnökének, aki az Arthur Cucijev-A Kaukázus történelme 1774-2003 című könyvet kölcsönadva segítette munkámat.

Köszönöm Vásáry Istvánnak az ELTE-BTK Török tanszékének professzorának, aki a különböző (elsősorban török eredetű) népeket ismertette meg velem.

NYILATKOZAT

Alulírott (ETR azonosító:)
a

.....
című szakdolgozat szerzője fegyelmi felelősségem tudatában kijelentem, hogy
dolgozatom önálló munkám eredménye, saját szellemi termékem, abban a hivatkozások
és idézések standard szabályait következetesen alkalmaztam, mások által írt részeket a
megfelelő idézés nélkül nem használtam fel.

A témavezető által benyújtásra elfogadott szakdolgozat elektronikus publikálásához
(PDF formátumban a tanszéki honlapon)

HOZZÁJÁRULOK

NEM JÁRULOK HOZZÁ

Budapest,.....

.....
a hallgató aláírása